

LIGA ZA ĽUDSKÉ PRÁVA

Integrácia utečencov na trh práce na Slovensku

Pozičný dokument

MAREC 2021

INTEGRÁCIA UTEČENCOV NA TRH PRÁCE NA SLOVENSKU

Pozičný dokument

Vydala:

Liga za ľudské práva

Račianska 80

831 02 Bratislava

www.hrl.sk

Autorky:

Katarína Fajnorová

Monika Chaloupková

Grafický dizajn:

Monika Chaloupková

Recenzentka:

Zuzana Bargerová

© Liga za ľudské práva, 2021

Dokument bol vypracovaný v rámci projektu **Podpora utečencov v ich integrácii na pracovný trh**, ktorý je realizovaný s finančnou podporou **vlády Spojených štátov amerických** v rámci grantovej schémy Julie Taft určenej na pomoc utečencom. Za obsah tohto dokumentu výlučne zodpovedajú jeho autorky.

**HUMAN
RIGHTS
LEAGUE**
LIGA ZA ĽUDSKÉ PRÁVA

„Nezaobchádzajte s nami odlišne, správajte sa k nám tak, ako sa správate k Vašim bežným zamestnancom. Môžeme Vám priniesť iné mentálne nastavenie, nové názory a naša prítomnosť zlepší diverzitu na Vašom pracovisku, čo je prínosné pre Váš biznis. Na základe uvedeného, neváhajte nás zamestnať alebo si nemyslite, že to je komplikované; pokiaľ ide o formality - zamestnávateľ nemusí robiť nič špeciálne.“

Respondent, 28 rokov

Utečenci nie sú ekonomicí migranti, avšak prístup na trh práce a nájdenie vhodného zamestnania sú pre nich rovnako dôležité. Zapojenie sa do pracovného procesu čo najskôr po príchode na Slovensko zohráva kľúčovú úlohu v hladkom a pozitívnom priebehu integrácie dospelých utečencov a utečeniek v produktívnom veku. **Udržateľné zamestnanie** umožňuje utečencom byť sebestačnými a finančne nezávislými, s čím je úzko spojené zníženie ich zraniteľnosti, posilnenie odolnosti a možnosti viest dôstojný život v novej krajine. Možnosť pracovať pomáha taktiež obnoviť pocit vlastnej hodnoty a uľahčuje proces vyrovnávania sa so zažitými traumami z minulosti. Na druhej strane je integrácia utečencov na trh práce dôležitá aj pre samotnú hostiteľskú krajinu, ktorej ekonomický rozvoj podporujú utečenci svojimi zručnosťami a vedomosťami, platením daní a kúpschopnosťou. Včasná integrácia na pracovný trh navyše **znižuje aj závislosť od sociálnej pomoci** a podpory zo strany štátu. Pracovisko predstavuje pre dospelých utečencov významné miesto pre budovanie siete profesijných kontaktov a priateľstiev, ako aj priestor na zlepšenie jazykových zručností.

Výzvy

Z výskumných zistení jednoznačne vyplýva, že vstup žiadateľov o azyl, azylantov a cudzincov s poskytnutou doplnkovou ochranou na slovenský trh práce nie je vôbec jednoduchý, je pomerne zdĺhavý a utečenci musia **prekonáť viaceré právne aj praktické prekážky, nerovnaké zaobchádzanie a diskrimináciu**.

„V práci na mňa pozerali kolegovia ako na teroristku. Po čase, po 3 – 4 rokoch, sme už kamarátky, prešiel ich strach zo mňa ako moslimky.“

Respondentka, 55 rokov

Integráciu utečencov v podmienkach SR zabezpečujú predovšetkým mimovládne organizácie (ďalej len „MVO“) v rámci projektov financovaných z fondov EÚ, aktuálne najmä z Fondu pre azyl, migráciu a integráciu. **Štát do integrácie utečencov investuje len málo zdrojov**, či už finančných alebo personálnych, absentujú komplexné programy pracovnej integrácie utečencov a nebol zatiaľ prijatý ani štátny Integračný program pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR, ktorého vytvorenie predpokladá tak zákon o azyle^[1] ako aj uznesenie vlády z októbra 2015.^[2] Súčasné nastavenie systému nedokáže reagovať na konkrétné výzvy a problémy súvisiace s integráciou, ktoré je potrebné riešiť politicky, medzirezortne a koordinovane, v spolupráci s ďalšími dôležitými aktérmi ako sú napr. zamestnávatelia, odbory, poskytovatelia zdravotnej starostlivosti, zdravotné poisťovne, obce, a pod.

[1] § 28 ods. 4 zákona o azyle

[2] Uznesenie vlády SR č. 568 zo dňa 21.10.2015

Aktuálny systém vo všeobecnosti **uprednostňuje okamžité zapojenie osôb s medzinárodnou ochranou do pracovného procesu pred podporou vzdelávania**, a to aj u mladých utečencov blízkych veku maloletosti, z ktorých mnohí prichádzajú na Slovensko z krajín pôvodu bez vzdelania. Nie sú vytvorené mechanizmy efektívnej podpory pracovnej integrácie zraniteľných skupín utečencov, vrátane žien s deťmi, chorých, negramotných, bývalých maloletých bez sprievodu po ich odchode z detského domova, starších ľudí, či ľudí trpiacich post-traumatickou stresovou poruchou.

„Mal som pracovnú ponuku už keď som bol v tábore, ale nemohol som začať pracovať, keďže som to mal ako žiadateľ o azyl zakázané.“

Respondent, 35 rokov

Proces integrácie tiež komplikuje často zdĺhavé azylové konanie, v rámci ktorého **sa žiadatelia o azyl počas prvých 9 mesiacov nemôžu zamestnať**.^[3] Keď žiadateľ/ka o azyl nemá možnosť zarábať si na vlastné živobytie prácou, je nútený/á zotrvať v tábore pre žiadateľov o azyl a pasívne čakať na výsledok azylového konania. Táto skúsenosť je pre mnohých utečencov demotivujúca a frustrujúca. Z výskumných zistení ako aj odporúčaní rôznych relevantných aktérov, medzi inými Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, Medzinárodného menového fondu či Európskeho parlamentu, je pritom zrejmé, že včasný prístup na trh práce, už počas azylového konania, má priaznivý vplyv na následnú integráciu žiadateľa o azyl, z ktorej má úžitok ako žiadateľ o azyl, tak hostiteľská krajina.

„Vidím to na tých ľuďoch ako sú namotivovaní na to, aby mohli pracovať, aj ako ich to zmení keď pracujú, majú oveľa lepšiu náladu, nie sú skleslí, je to veľmi dobrá terapia, výborné pre integračný proces, peniaze často posielajú domov rodine.“

Respondent z MVO

Výskum odhalil porušovanie práv až **vykorisťujúce pracovné podmienky utečencov**: rozsiahle nadčasy (aj pod hrozbohou výpovede); minimálna mzda v pracovnej zmluve (ostatné platené mimo zmluvy "na ruku"); často práca bez zmluvy (viacerí uviedli, že zamestnávateľ im dal podmienku: "ak chceš zmluvu, musíš si sám platiť odvody"); nezaplatenie mzdy alebo nepravidelné platenie mzdy; nižšia mzda pretože ide o utečenca; nedostatok rešpektu a ponižovanie na pracovisku; neplatenie odvodov; povinnosť robiť v práci aj činnosti, ktoré nie sú uvedené v zmluve; nedostatočná znalosť pracovnej zmluvy pre jazykovú bariéru; neposkytovanie dovolenky vôbec, resp. v zákonného rozsahu; nevôle zamestnávateľa zvýšiť plat označená za "zdieranie utečencov"; nepreplácanie sviatkov a dovoleniek.^[4]

„Určite cudzinci robia viac ako Slováci. Ja by som chcel, aby medzi tým nebolo rozdiel. Aby sme mali rovnaké práva, výplatu, dovolenku, všetko rovnaké.“

Respondent, 30 rokov

[3] Pre porovnanie, vo Švédsku, Portugalsku a na Malte majú žiadatelia o azyl okamžitý prístup na trh práce. V Nórsku v podstate taktiež, nakolko tam je prístup na trh práce viazaný na získanie pracovného povolenia, o ktoré môže žiadateľ o azyl požiadať ihned. Na Cypre je lehota 1 mesiac a v Taliansku 60 dní od podania žiadosti o azyl. Viaceré členské štáty majú časové obmedzenie pre vstup na trh práce v rozsahu 3 mesiacov od začiatia konania (Bulharsko, Fínsko, Nemecko, Rakúsko, Rumunsko). Zvyšné sa po väčšinou orientujú na lehotu 6 mesiacov od podania žiadosti o azyl (Česko, Dánsko, Estónsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Lotyšsko, Luxembursko, Poľsko, Španielsko).

[4] Ide o porušovanie práv pomenované priamo respondentmi výskumu z radosť utečencov (32 respondentov/ respondentiek)

Oblasti, v ktorých sme identifikovali výzvy a vidíme priestor na zlepšenie, sú:

- problematika rovnakého zaobchádzania a uplatňovania princípu nediskriminácie v prístupe utečencov na trh práce a na pracovisku,
- jazykové vzdelávanie a príprava utečencov na trh práce,
- mechanizmus uznávania vzdelania a odborných kvalifikácií, vrátane neformálneho vzdelania, zručností a kompetencií utečencov,
- spolupráca štátu so zamestnávateľmi a vytváranie programov kombinujúcich vzdelávanie a pracovnú skúsenosť (tzv. štartovacie pracovné príležitosti),
- využitie potenciálu úradov práce,
- dĺžka a rozsah poskytovanej podpory utečencom, vrátane podpory a pomoci poskytovanej zraniteľným skupinám,
- v neposlednom rade, politiku a opatrenia štátu ako aj potrebu inštitucionalizovania integračného programu.

Podľa Úradu Vysokého komisára OSN pre utečencov je integrácia utečencov na pracovný trh **dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje čas, komplexný prístup a investíciu zo strany hostiteľskej krajiny**. Rôzne opatrenia na zabezpečenie prístupu utečencov k zamestnaniu sú neoddeliteľnou súčasťou integračného procesu. Cieľom týchto opatrení by ideálne, okrem iného, mala byť aj snaha o dosiahnutie toho, aby boli **utečenci konkurencieschopní na trhu práce** pri zamestnaniach, ktoré zodpovedajú alebo sú porovnateľné s ich kvalifikáciou, zručnosťami a skúsenosťami, čím by sa zároveň zvýšila ich miera príspevku pre ekonomiku prijímajúcej krajiny.[5]

Odporučania

Nasledujúce odporúčania, ku ktorým sme dospeli na základe analýzy výskumných zistení, a ktoré sú adresované primárne tvorcom verejných politík, považujeme za **klúčové**:

- 1) **Skrátenie doby**, počas ktorej žiadatelia o azyl nemôžu pracovať, na prvých 60 dní, resp. maximálne na prvé tri mesiace, od začiatia konania o azyle.
- 2) **Prijatie komplexného štátneho Integračného programu pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR**, ktorého súčasťou budú aj konkrétné opatrenia na vyrovnanie znevýhodnení pri uplatnení na trhu práce žiadateľov o azyl, azylantov a cudzincov s doplnkovou ochranou, vrátane zakotvenia jasnej úlohy pre úrady práce a posilnenia ich kapacít.[6]
- 3) **Zefektívnenie výučby slovenského jazyka**, ktorá by mala prebiehať v akreditovaných vzdelávacích inštitúciách, systematicky a na intenzívnej báze (niekoľko hodín denne každý pracovný deň v týždni). Taktiež by mala byť k dispozícii na všetkých úrovniach v zmysle

[5] Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR), Presídlenie utečencov: Medzinárodná príručka, ktorá má usmerniť prijímanie a integráciu - Kapitola 2.9 Budovanie mostov k ekonomickej sebestačnosti, október 2002, dostupné na: <https://www.unhcr.org/3d9861584.html>

[6] Štátny integračný program pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR by mal byť **tvorený vo vzájomnom dialógu** a spolupráci zodpovedných zložiek jednotlivých rezortov, predovšetkým MV SR, MPSVR SR, MŠVVŠ SR a MZ SR, ako aj prizvaných expertov na problematiku integrácie marginalizovaných a zraniteľných skupín obyvateľstva, MVO venujúcich sa integrácii utečencov, zamestnávateľov, odborov, samospráv a v neposlednom rade zástupcov samotných utečencov.

Spoločného európskeho referenčného rámci (t. j. A1 – C2), pričom každá osoba s medzinárodnou ochranou by mala mať možnosť dosiahnuť minimálne úroveň B1 s príslušným certifikátom o dosiahnutej úrovni, pričom by mala byť motivovaná k tomu, aby dosiahla čo možno najvyššiu úroveň.

4) Zavedenie **efektívneho mechanizmu na uznávanie neformálneho vzdelania, zručnosti a kompetencií** utečencov nadobudnutých v domovskej krajine, resp. v zahraničí, a to v takej forme (napr. vystavením oficiálneho certifikátu), aby toto uznanie bolo akceptované štátnymi inštitúciami, najmä úradmi práce, ako aj zamestnávateľmi.

5) Posilnenie spolupráce medzi štátom, zamestnávateľmi a MVO s cieľom vytvárania **komplexných integračných programov** pre utečencov **kombinujúcich jazykové vzdelávanie**, orientačné kurzy a **startovacie pracovné príležitosti** vo verejnem a/alebo súkromnom sektore.

6) **Predĺženie obdobia poskytovania finančnej podpory na 2 roky** od udelenia azylu či poskytnutia doplnkovej ochrany.

7) **Zintenzívnenie podpory vzdelávania a štúdia** pre utečencov na základných, stredných a vysokých školách po dobu trvania štúdia.

8) **Komplexná aktualizácia Integračnej politiky SR**, pravidelné vyhodnocovanie napĺňania jej cieľov a opatrení a celkové inštitucionálne posilnenie tejto agendy na úrovni MPSVR SR.

Za dôležité považujeme, aby sa na Slovensku vytvorili komplexné programy integrácie utečencov primárne zastrešené štátom, čo by zabezpečilo **ich stabilitu a kontinuitu**. Úloha MVO pri integrácii utečencov by mala byť doplnková. MVO by mohli poskytovať služby nad rámec akéhosi „štandardu“, zameriavať sa na pomoc tým najzraniteľnejším spomedzi utečencov, realizovať rôzne podporné a komunitné aktivity, rozvíjať inovatívne projekty, ktoré by predstavovali akúsi **nadstavbu štátneho integračného programu**. Tým by posilňovali kvalitu poskytovaných integračných služieb.

Podrobne sa dočítate o integrácii utečencov na trh práce na Slovensku, výskumných zisteniach, identifikovaných príkladoch dobrej praxe zo zahraničia a odporúčaniam respondentov a respondentiek vo výskumnej štúdii **Integrácia utečencov na trh práce na Slovensku: výskumná štúdia**, ktorá je k dispozícii celá na stiahnutie [TU](#).

[5] Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR), Presídlenie utečencov: Medzinárodná príručka, ktorá má usmerniť prijímanie a integráciu - Kapitola 2.9 Budovanie mostov k ekonomickej sebestačnosti, október 2002, dostupné na: <https://www.unhcr.org/3d9861584.html>

[6] Štátny integračný program pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR by mal byť **tvorený vo vzájomnom dialógu** a spolupráci zodpovedných zložiek jednotlivých rezortov, predovšetkým MV SR, MPSVR SR, MŠVVŠ SR a MZ SR, ako aj prizvaných expertov na problematiku integrácie marginalizovaných a zraniteľných skupín obyvateľstva, MVO venujúcich sa integrácii utečencov, zamestnávateľov, odborov, samospráv a v neposlednom rade zástupcov samotných utečencov.

Sumárny prehľad všetkých odporúčaní^[7]

„Nestraňte ľudí Vašou hlúpou rétorikou o utečencoch.“

Respondent, 28 rokov

1) DISKRIMINÁCIA A ROVNAKÉ ZAOBCHÁDZANIE

- 1) Nezneužívanie témy migrácie pre politický boj. Je nevyhnutné, aby politici a ďalší mienkovci boli opatrní vo svojich vyjadreniach a **nevyyadrovali sa negatívne o utečencoch a moslimoch.**[8]
- 2) Poskytovanie **objektívnych a vyvážených informácií** o migrácii, utečencoch a moslimoch v médiách.
- 3) Zahrnutie konkrétnych opatrení zameraných na boj proti diskriminácii vo vzťahu k utečencom a migrantom a **proti islamofóbii** do novej Integračnej politiky SR, ktorá by mala v plnej miere **reflektovať ciele a opatrenia navrhované Akčným plánom EÚ pre integráciu a inklúziu na roky 2021 – 2027.**
- 4) Urýchlené prijatie **komplexného Integračného programu pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR**, tak ako to predpokladá uznesenie vlády SR č. 568 zo dňa 21.10.2015, ktorého súčasťou budú aj konkrétna opatrenia na vyrovnanie znevýhodnení pri uplatnení na trhu práce žiadateľov o azyl, azylantov a cudzincov s doplnkovou ochranou, **s osobitným dôrazom na antidiskriminačné opatrenia.**[9]

„Prvých 9 mesiacov je strašne dlhá doba bez možnosti pracovať. Mali by nám povoliť pracovať od prijatia do tábora. Nie je to o čase. Cítil som sa zle, cítil som sa ako vo väzení, že nám len dávajú jedlo, každý deň je rovnaký. (...) 9 mesiacov sa mi zdalo ako 9 rokov. Chcel som pracovať, ale nemal som na to právo.“

Respondent, 29 rokov

2) PRÍSTUP ŽIADATEĽOV O AZYL NA TRH PRÁCE

[7] Pre ich lepšie pochopenie Vám odporúčame prečítať si aj výskumné zistenia a identifikované príklady dobrej praxe zo zahraničia podrobne popísané vo výskumnej štúdii. Výskum trval 6 mesiacov a prebiehal formou tzv. „desk-research“ spočívajúceho v právnej analýze a komparácii, ako aj formou tzv. terénnego výskumu, v rámci ktorého sme zrealizovali 51 semi-štruktúrovaných rozhovorov s utečencami a utečenkami, MVO, zamestnávateľmi, personálnymi agentúrami, Profesiou a zodpovednými štátными orgánmi.

[8] Rezolúcia Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 2059 (2015) o kriminalizácii neregulárnych migrantov: trestný čin bez obete, zdôrazňuje, že „nevhdné používanie terminológie týkajúcej sa migrácie zohráva úlohu v posilňovaní xenofobných a rasistických nálad a zvyšuje strach z migrantov“. Zdroj: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=21788&lang=en> Európsky výbor proti rasizmu a intolerancii (ECRI) často vyzýva členské štáty, aby vo verejnej debale zdôrazňovali pozitívne aspekty imigrácie a prínos ľudí s migračným pozadím pre spoločnosť a ekonomiku. Zdroj: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-16-on-safeguarding-irregularly-p/16808b5b0b>

[9] Podľa odpovede MV SR, zo dňa 03.02.2020, na našu žiadosť o poskytnutie informácie pokiaľ ide o stav prípravy tohto integračného programu sme dostali odpoveď, že plnenie predmetnej úlohy je predĺžené do 30.06.2021.

1) Skrátenie doby 9 mesiacov, počas ktorých žiadateľ o azyl nemôžu pracovať, na prvých 60 dní od začatia konania. Uvedenú lehotu navrhujeme s ohľadom na ustanovenie § 12 ods. 3 zákona o azyle, ktoré umožňuje MÚ MV SR zamietnuť žiadosť o udelenie azylu v rámci 60 dňovej lehoty, ak ide o zjavne neopodstatnenú žiadosť. Táto lehota slúži MÚ MV SR na vyselektovanie žiadostí, ktoré sú zjavne neopodstatnené, účelové, irelevantné alebo ak žiadateľ predstavujú nebezpečenstvo pre spoločnosť alebo bezpečnosť SR. Ak žiadosť nie je zamietnutá v lehote 60 dní od začatia konania, existuje väčší predpoklad, že konanie skončí udelením niektornej formy medzinárodnej ochrany, na ktoré bude nadväzovať integrácia do spoločnosti.

2) Alternatívne navrhujeme skrátenie lehoty 9 mesiacov na 3 mesiace od začiatku azylového konania. Uvedené navrhujeme s odkazom na podmienky vstupu žiadateľov o azyl na pracovný trh v jednotlivých členských štátach EÚ, kde viaceré štáty uplatňujú lehotu 3 a menej mesiacov pre umožnenie vstupu na trh práce pre žiadateľov o azyl. Vstup na trh práce v tejto lehote je prípadne možné podmieniť splnením rôznych podmienok, napr. predloženie dokladu totožnosti alebo preukázanie totožnosti iným hodnoverným spôsobom, selekciou krajín pôvodu žiadateľov, u ktorých existuje aktuálne vyšší predpoklad udelenia medzinárodnej ochrany (Sýria, Irak, Afganistan, Somálsko, Jemen, Líbya, a iné) a pod.

3) Legislatívna zmena v zákone o azyle, ktorá žiadateľom o azyl, ktorí už získali oprávnenie vstupovať do pracovnoprávneho vzťahu, umožní toto oprávnenie požívať až do skončenia postavenia danej osoby ako žiadateľa o azyl, teda až do konečného rozhodnutia v azylovom konaní.[10] Vyššie uvedené navrhujeme z dôvodu právnej istoty jednak žiadateľov o azyl, ale aj ich prípadných zamestnávateľov. Je potrebné, aby bol vznik a zánik oprávnenia pracovať viazaný na zreteľné momenty v konaní, aby sa účastníci pracovného vzťahu vedeli zariadiť, tak aby nedochádzalo k zbytočnému skončeniu pracovného pomeru alebo nelegálnemu zamestnávaniu.

4) Priblíženie vzhľadu preukazu žiadateľa o azyl, ktorý má oprávnenie pracovať, s dokladom o pobytu cudzinca, ktorý vydáva cudzinecká polícia podľa zákona o pobytu cudzincov. Na tomto preukaze by sa uvádzalo, že ide o žiadateľa o azyl a taktiež oprávnenie pracovať. Preukaz žiadateľa, ktorý má oprávnenie zamestnať sa, by sa vydával s platnosťou na 6 mesiacov, s možnosťou jeho opakovaného vydania v závislosti od dĺžky azylového konania.[11] Uvedené navrhujeme v záujme uľahčenia situácie pre žiadateľov o azyl, ktorí sa pri hľadaní zamestnania stretávajú s nedôverou na strane zamestnávateľov, ktorí papierový preukaz žiadateľa o azyl nepoznajú a pôsobí na nich nedôveryhodne.

5) Zosúladenie zákona o bankách so Smernicou o prístupe k platobným účtom,[12] tak aby mali aj všetci žiadatelia o azyl v praxi zaručený prístup k otvoreniu platobného účtu v banke so základnými funkciami a nevyžadovalo by sa od nich predloženie dokladu totožnosti, ale iba dokladu žiadateľa podľa § 5 ods. 1 zákona o azyle.

[10] Bez ohľadu na to či súd prizná alebo neprizná odkladný účinok podanému opravnému prostriedku (bližšie vysvetlenie viď vo výskumnej štúdii).

[11] Udelením niektornej formy medzinárodnej ochrany ako aj skončením postavenia žiadateľa o azyl (vychádzajúc z ustanovenia § 2 písm. h) zákona o azyle) by automaticky strácal platnosť a cudzinec by ho bol povinný odovzdať orgánu, ktorý ho vydal.

[12] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/92/EÚ z 23. júla 2014 o porovnatelnosti poplatkov za platobné účty, o presune platobných účtov a o prístupe k platobným účtom so základnými funkciami

„Je potrebné posilniť jazykové vzdelávanie. Momentálne je to dvakrát do týždňa, ja by som to dala každý deň niekoľko hodín.“

Respondentka, 35 rokov

3) JAZYKOVÉ VZDELÁVANIE

1) Zabezpečenie **kvalitného, intenzívneho a systematického jazykového vzdelávania** pre utečencov od začiatku ich pobytu na Slovensku, t. j. vrátane žiadateľov o azyl v azylových zariadeniach.

2) **Finančné pokrytie výučby slovenského jazyka primárne zo strany štátu v záujme zabezpečenia jej stability a kontinuity.** Aktuálne pravidelné zmeny v poskytovateľoch jazykového vzdelávania na 2-3 ročnej báze v rámci integračných programov sú nežiaduce a majú negatívny vplyv na kvalitu výučby. MVO môžu na projektovej báze poskytovať doplňujúce jazykové vzdelávanie, avšak nemali by byť primárnym poskytovateľom jazykového vzdelávania pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na Slovensku.

3) **Zabezpečenie výučby slovenského jazyka pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou v akreditovaných vzdelávacích inštitúciách, na intenzívnej báze (niekoľko hodín denne každý deň v týždni), a na všetkých úrovniach v zmysle Spoločného európskeho referenčného rámci** (t. j. A1 – C2). Každá osoba s udelenou medzinárodnou ochranou v SR by mala mať možnosť, v záujme jej úspešnej integrácie do spoločnosti, dosiahnuť minimálne úroveň B1 s príslušným certifikátom o dosiahnutej úrovni. Súčasné nesystémové poskytovanie výučby slovenského jazyka v počte pár hodín týždenne nie je dostačujúce pre osvojenie si slovenčiny slovom aj písmom na úrovni potrebnej pre uplatnenie na pracovnom trhu.

4) Zohľadnenie **jednotlivých špecifík ako sú vek a dosiahnutý stupeň vzdelania** osôb s udelenou medzinárodnou ochranou pri jazykovej výučbe.

5) **Vytvorenie osobitných kurzov slovenského jazyka zameraných na prácu, komunikáciu na pracovisku a jednotlivé profesie.**

6) Zabezpečenie **výučby slovenčiny kombinovanej s pracovnými skúsenosťami, stážami alebo učňovským vzdelávaním.**

7) Zavedenie príspevkov zo štátneho rozpočtu pre zamestnávateľov na pokrytie služieb tlmočenia, či hodín zamestnanca, ktoré sú spojené so zaškolením nového zamestnanca – osoby s udelenou medzinárodnou ochranou.

8) **Väčšie zapojenie samospráv** do poskytovania jazykových kurzov pre utečencov,[13] ako

[13] Viaceré samosprávy si problém jazykovej bariéry cudzincov žijúcich v mestách uvedomujú a niektoré v súvislosti s tým aj zakotvili konkrétnie opatrenia do svojich koncepcii integrácie a inkluzie. Konkrétnie napr. Koncepcia sociálnej inkluzie Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2020 – 2030 obsahuje opatrenie 5.4.1 zamerané na zvýšenie jazykových kompetencií cudzincov v slovenskom jazyku prostredníctvom podpory organizovania nízko-prahových kurzov slovenského

aj vytvárania príležitostí pre stretávanie sa osôb s udelenou medzinárodnou ochranou na pravidelnej báze s domácim obyvateľstvom, ktoré by slúžilo jednak na nadobudnutie konverzáčných zručností v slovenčine, ale taktiež na získanie nových kontaktov, ktoré môžu byť užitočné aj pre získanie nového zamestnania.

9) Poskytnutie finančnej podpory alebo pomoci so starostlivosťou o dieťa pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou - rodičov s maloletými deťmi, osobitne osamelé matky, ktorá by im umožnila nerušene navštievoať jazykové kurzy.

„Niektorí utečenci nemajú vzdelanie, ale v práci sú veľmi zruční a šikovní, majú skúsenosti. Treba im dať šancu a priestor ukázať čo vedia spraviť.“

Respondent, 29 rokov

4) UZNANIE VZDELANIA A ODBORNÝCH ZRUČNOSTÍ

1) Skutočné **využívanie Nástroja EÚ na stanovenie profilu zručností štátnych príslušníkov tretích krajín**, tak ako to odporúča Akčný plán EÚ pre integráciu a inkluziu na roky 2021 – 2027. Využívanie tohto nástroja v prípadoch utečencov by malo byť zakotvené priamo v Integračnom programe pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR.

2) Zavedenie **efektívneho mechanizmu na uznávanie neformálneho vzdelania, zručností a kompetencií** nadobudnutých v domovskej krajinе, resp. v zahraničí, a to v takej forme (napr. vystavením oficiálneho certifikátu), aby toto uznanie bolo akceptované štátnymi inštitúciami, najmä úradmi práce, ako aj zamestnávateľmi. (napr. po vzore nástroja na identifikáciu profesionálnych zručností MYSKILLS využívaného pracovnými agentúrami v Nemecku)

3) Vyhodnotenie vzdelanostnej úrovne, zručností, talentov a pracovných skúseností utečencov **v čo najskoršom štádiu, ideálne ešte v čase keď sú žiadateľmi o azyl** a čakajú na výsledok azylového konania, aby sa čo najskôr mohol začať proces ich pracovnej integrácie, výberu vhodného povolania, príp. rekvalifikácie či získania doplnkového vzdelávania.

4) Legislatívna zmena v zákone o uznávaní dokladov o vzdelaní, ktorá umožní absolvovať osobám s medzinárodnou ochranou skúšku na posúdenie a overenie dosiahnutého vzdelania **aj v inom akom štátnom jazyku SR, minimálne v anglickom jazyku**, a príp. s využitím tlmočníka aj v rodnom jazyku azylanta alebo cudzinca s doplnkovou ochranou.

jazyka pre cudzincov poskytnutím priestorov pre ich realizáciu (dostupné na: <https://bratislavskykraj.sk/?mdocs-file=46782>) alebo mesto Košice si v Koncepcii integrácie cudzincov v meste Košice (2018) stanovilo za cieľ prehodnotiť efektivitu a kvalitu súčasných kurzov slovenčiny pre cudzincov a hľadať spôsoby zefektívnenia súčasného systému, vrátane napr. zavedenia štandardizovaného programu (dostupné na: https://www.integra-eu.net/images/City_Agendas/Kosice_City_Integration_Agenda_SK.pdf).

5) Legislatívna zmena, ktorá zakotví v zákone o uznávaní dokladov o vzdelaní, že úspešným absolvovaním skúšky dôjde **k uznaniu dosiahnutého vzdelania**, a nie iba k jeho posúdeniu. (po vzore UVD procedúry pre uznanie vzdelania osôb bez overiteľnej dokumentácie, realizovanej nórskou nezávislou agentúrou NOKUT)

6) Legislatívna zmena spočívajúca v tom, že protokol o uznanií vzdelania na základe vykonanej skúšky **oprávňuje osobu s medzinárodnou ochranou na výkon regulovaného povolania** v SR.

7) Vypracovanie (MŠVVaŠ SR) komplexného vyhodnotenia efektívnosti aktuálnej právnej úpravy regulujúcej postup pre posúdenie a overenie vzdelania osôb s medzinárodnou ochranou a jej a praktického využitia; **zhodnotenie či a do akej mieri tento postup slúži svojmu účelu.**

„Viem, že v západnej Európe na socializovanie a zorientovanie sa v novej spoločnosti dostávajú prax, pracujú v nejakej štátnej firme, aj keď za málo peňazí, chodia popri tom do školy, prvotná prax je kľúčová, aby sa utečenec zoznámil s prostredím až potom si môže hľadať prácu sám.“

Respondent, 29 rokov

5) PROGRAMY „PRÁCA + VZDELANIE“

1) **Vytvorenie komplexných integračných programov pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou kombinujúcich jazykové vzdelávanie, orientačné kurzy a pracovné príležitosti vo verejnom a/alebo súkromnom sektore** (napr. po vzore vyššie popísaných príkladov dobrej praxe – Jugendcollege v Rakúsku a programu IGU v Dánsku), ako súčasť Integračného programu pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR.

2) **Zapojenie zamestnávateľov**, predovšetkým väčších firiem, do integračných programov, v rámci spoločenskej zodpovednosti podnikov. V ideálnom prípade by tieto programy mohli zamestnávateelia spolufinancovať a **ponúknut utečencom možnosť platených stáží či dočasného zamestnania**, ktoré by pre utečencov slúžili ako odrazový mostík ich pracovnej integrácie na Slovensku.

3) **Zapojenie samospráv**, v ktorých sa na Slovensku sústreduje najväčší počet utečencov, teda najmä Bratislava a Košice, do týchto programov. Mestá by prípadne, v spolupráci s MÚ MV SR a MVO, mohli tieto **programy aj zastrešovať a koordinovať**.

4) Uchádzanie sa zodpovedných subjektov o **spolufinancovanie takýchto integračných programov z európskych fondov**, predovšetkým Fondu pre azyl a migráciu a Európskeho sociálneho fondu plus.

„Žiadatelia o azyl by mali absolvovať školenia a kurzy už počas pobytu v táborech, aby sa ľahšie zamestnali.“

Respondentka, 35 rokov

6) PRÍPRAVA NA TRH PRÁCE

- 1) **Zabezpečenie aktívnej a intenzívnej prípravy na trh práce už počas trvania azyllového konania** vo forme pracovnoprávneho poradenstva, socio-kultúrnej orientácie a rekvalifikačných kurzov/ vzdelávania na základe vyhodnotenia kompetencií žiadateľov o azyl. Nevyhnutným predpokladom efektívnej prípravy na trh práce je **zabezpečenie tlmočenia** do jazyka žiadateľa o azyl.
- 2) **Vypracovanie individuálneho integračného plánu pre každého žiadateľa o azyl**, s ktorým by následne už prešiel do integrácie po udelení medzinárodnej ochrany. Súčasťou integračného plánu by bola stratégia zamestnanosti s jednotlivými krokmi (napr. dokončenie vzdelania, rekvalifikačné kurzy, vhodní zamestnávatelia a pracovné pozície, profesie a pod.), ktoré je potrebné zrealizovať v záujme úspešnej integrácie žiadateľa o azyl na trh práce.
- 3) **Zabezpečenie kvalitného a na mieru šitého kariérneho a profesijného poradenstva** pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou s dostatočnými personálnymi kapacitami a s potrebnou špecializáciou v oblasti integrácie na trh práce. Súčasný stav, kedy sociálni pracovníci a právnički v integračnom projekte MVO pokrývajú komplexne celú škálu oblastí integrácie osôb s udelenou medzinárodnou ochranou, bez potrebnej inštitucionálnej podpory a v poddimenzovaných podmienkach, sa ukázal ako nedostačujúci. Riešením by mohlo byť **vytvorenie jednotného kontaktného miesta** po vzore Slovinska so špecifickým zameraním na oblasť pracovnej integrácie utečencov a cudzincov na Slovensku.
- 4) **Vytvorenie pozície asistenta/ kultúrneho mediátora/ mentora** pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou. Úlohou tohto asistenta by bolo sprevádzanie a asistencia utečencov v procese hľadania práce (registrácia a vybavovanie záležitostí na úradoch, komunikácia so zamestnávateľmi, sprevádzanie na pohovoroch, pomoc s prípravou životopisu, príprava na pohovor, sprostredkovanie miestnych kontaktov a pod.). **Na tieto pozície by mohli byť**, po vzore projektu Trellis z Veľkej Británie, **prijatí a zaškolení utečenci**, ktorí sú už dlhšie v SR, čo by viedlo jednak k podpore ich zamestnanosti, ale aj k odstráneniu jazykovej bariéry, lepšiemu porozumeniu kultúrnych odlišností a ľahšieho vytvorenia vzťahu dôvery medzi osobami z kultúrne podobného prostredia.

Uvítala by som, ak by mi na úrade práce ponúkli nejaké pracovné pozície a nechali by na mňa, čo si vyberiem. V ideálnom prípade by do úvahy mali vziať aj moje vzdelanie a záľuby.”

Respondentka, 39 rokov

7) VYUŽITIE POTENCIÁLU ÚRADOV PRÁCE

- 1) **Vytvorenie internej normy** pre zamestnancov úradov práce, ktorá by poskytovala návod ako postupovať pri hľadaní zamestnania a využívaní jednotlivých aktívnych opatrení na trhu práce pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou v SR. Interná norma musí zohľadňovať špecifickú prácu s touto cieľovou skupinou.
- 2) **Zabezpečenie školení** pre zamestnancov úradov práce zameraných na zákaz diskriminácie, problematiku rasizmu, vylučovania, rozmanitosti, interkultúrnych zručností, medzinárodnej ochrany a špecifickej identifikácií kompetencií u osôb s udelenou medzinárodnou ochranou.
- 3) **Posilnenie personálnych kapacít úradov práce**, ktoré by sa venovali špecificky problematike zamestnávania cudzincov, vrátane osôb s udelenou medzinárodnou ochranou a žiadateľov o azyl. Títo zamestnanci by mali ovládať minimálne jeden cudzí jazyk na úrovni C1, ideálne anglický jazyk. Odporúčame taktiež **vytvorenie pozície kultúrnych mediátorov** spomedzi najčastejšie zastúpených jazykových komunit osôb s udelenou medzinárodnou ochranou, ktorí by mohli ako externí spolupracovníci poskytovať asistenčné služby pre úradu práce pri práci s osobami s udelenou medzinárodnou ochranou podľa vznikutej potreby.
- 4) **Poskytovanie informácií o službách zamestnanosti v jazyku, ktorému osoby s udelenou medzinárodnou ochranou rozumejú.** Toto odporúčanie by v praxi zahrňalo **zabezpečenie služieb tlmočníka** počas poskytovania informačných a poradenských služieb, vrátane odborných poradenských služieb. **Zjednodušenie jazyka poučenia uchádzača o zamestnanie**, vrátane zahrnutia jednotlivých aktívnych opatrení na trhu práce a **zabezpečenie prekladu** tohto poučenia do jazykov najčastejšie zastúpených u osôb s udelenou medzinárodnou ochranou. Zabezpečenie dostupnosti informácií o službách zamestnanosti na webových stránkach www.upsvr.gov.sk, www.istp.sk a www.repas-kurzy.sk v anglickom jazyku.
- 5) **Zavedenie povinnosti vytvoriť individuálny akčný plán** pri každom uchádzačovi o zamestnanie, ktorý je považovaný za znevýhodneného uchádzača o zamestnanie v zmysle § 8 ods. 1 písm. f) zákona o službách zamestnanosti.
- 6) **Vytvorenie koordinovaného systému na mieru šitých schém zamestnávania a príležitosti zvyšovania kvalifikácie** pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou a žiadateľov o azyl. Súčasťou rekvalifikačných kurzov by bola aj **možnosť kurzov slovenského jazyka s odbornou tematikou**.
- 7) **Proaktívne informovanie zamestnávateľov** zo strany úradov práce o vhodných znevýhodnených uchádzačoch o zamestnanie spomedzi utečencov pre obsadenie voľných pracovných pozícii, vrátane informovania o príspevku na zamestnávanie znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie evidovaných v evidencii UoZ viac ako 3 mesiace.
- 8) **Zakotvenie jasnej a kľúčovej úlohy úradov práce** v procese pracovnej integrácie utečencov **v pripravovanom štátnom Integračnom programe** pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR.

„Vytvorenie možnosti „učňovstva“ zo strany štátu – osloviť firmy z rôznych oblastí, ktoré by mohli poskytnúť utečencom možnosť získať pracovné skúsenosti ako odrazový mostík.“
Respondentka z MVO

8) SPOLUPRÁCA SO ZAMESTNÁVATEĽMI

- 1) Spolupráca medzi štátom, zamestnávateľmi a MVO: **vytváranie programov podpory zamestnávania utečencov v intenzívnej spolupráci so zamestnávateľmi**, ktorí budú zohrávať kľúčovú rolu – poskytovať utečencom pracovné príležitosti, či už vo forme dočasných/ startovacích pracovných príležitostí na čiastočný úväzok/ na dohody/ stáží a/ alebo vo forme trvalého pracovného pomeru. Programy by mali vznikať primárne z iniciatívy štátu. Aktívne zapojené by mali byť aj **miestne samosprávy**, ktoré môžu nadviazať v danom smere spoluprácu so zamestnávateľmi pôsobiacimi v danom meste/ okrese/ kraji.[14]
- 2) **Osveta vo vzťahu k zamestnávateľom**: poskytovanie relevantných informácií o zamestnávaní žiadateľov o azyl, azylantov a cudzincov s doplnkovou ochranou, prostredníctvom organizácií zamestnávateľov (Republiková únia zamestnávateľov – RÚZ, Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení - AZZZ)
- 3) **Vytvorenie databázy zamestnávateľov** ochotných utečencov zamestnať: spoluprácu by so zamestnávateľmi mal nadviazať štátny orgán zastrešujúci problematiku integrácie utečencov, čo je v súčasnej dobe **MÚ MV SR**, ktorý by aj spravoval a aktualizoval túto databázu. Kontakty z nej by vždy boli k dispozícii organizácií aktuálne implementujúcej integračný projekt. Databáza by bola súčasťou vyššie uvedeného komplexného programu na podporu zamestnávania/ pracovnej integrácie utečencov.
- 4) **Zapojenie zamestnávateľov do prípravy Integračného programu pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR**: vzhľadom k tomu, že pre pracovnú integráciu sú kľúčoví zamestnávatelia a ich ochota venovať sa problematike zamestnávania utečencov a poskytovať im pracovné príležitosti, prípadne aj za zvýhodnených podmienok oproti iným zamestnancom, ako zraniteľným osobám, je nevyhnutné, aby zamestnávatelia boli priamo zapojení už do prípravy tohto Integračného programu.
- 5) **Aktívne zapájanie sa zamestnávateľov pôsobiacich na Slovensku do vyššie spomínaných európskych iniciatív** – Zamestnávatelia spoločne pre integráciu a Európska aliancia pre učňovskú prípravu. Verejne tak môžu deklarovať, v rámci politiky spoločenskej zodpovednosti, čo aktuálne v prospech pracovnej integrácie utečencov robia, príp. k čomu sa plánujú zaviazať v budúcnosti. Zároveň môžu hľadať inšpiráciu v zahraničí, u firiem už zapojených v týchto iniciatívach.

[14] Tu by sme ako príklad dobrej praxe mohli znova uviesť Koncepciu integrácie cudzincov mesta Košice (2018), ktoré sa v opatreniach zaviazalo, vo vzťahu k zamestnávaniu osôb s medzinárodnou ochranou, „prispieť k riešeniu organizovaním spolupráce so zamestnávateľmi – rôzne bezplatné stáže, rekvalifikačné kurzy, najmä na začiatku integračného procesu“ (zdroj: https://www.integra-eu.net/images/City_Agendas/Kosice_City_Integration_Agenda_SK.pdf)

6) Využívanie príspevku na zamestnanie znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie – azylantov a cudzincov s poskytnutou doplnkovou ochranou: úrady práce by mali aktívne upozorňovať zamestnávateľov na možnosť využitia tohto príspevku, ak zamestnajú utečenca, ako aj poskytnúť zamestnávateľom asistenciu pre odbremenenie od administratívnej náročnosti súvisiacej s poskytovaním tohto príspevku.

7) Využívanie inštitútu sociálnych/ integračných podnikov a výhod, ktoré pre tieto podniky vyplývajú zo zákona o sociálnej ekonomike: aktívne zamestnávanie azylantov a cudzincov s doplnkovou ochranou, ktorí sú definovaní ako zraniteľné osoby v uvedenom zákone, sociálnymi podnikmi, resp. vytváranie nových sociálnych podnikov vyslovene zameraných na poskytnutie pracovných príležitostí utečencom.

8) Zapojenie odborových zväzov a združení zamestnancov do prevencie pracovného vykorisťovania a ochrany zamestnaneckých práv utečencov.

9) Vo vzťahu k inšpektorátom práce odporúčame, aby kontroly na pracoviskách, kde sú zamestnávaní cudzinci vykonávali tak, aby mali priestor sa s nimi rozprávať a zisťovať podmienky zamestnávania bez prítomnosti policajtov, a **aby využívali vo väčšej miere svojich vlastných tlmočníkov.**

10) Preloženie letáku NIP „Pracuj legálne“, ktorý už je preložený do angličtiny, srbciny a ukrajinciny, aj do najčastejších jazykov, ktorími hovoria osoby s medzinárodnou ochranou v SR, a zabezpečenie jeho **distribúcie prostredníctvom MÚ MV SR v azylových taboroch.**

11) Zvyšovanie povedomia utečencov o existencii inšpektorátov práce a možnosti obrátiť sa na ne s podnetom v prípade porušovania podmienok zamestnávania zo strany zamestnávateľa. V tejto súvislosti **nadviazanie spolupráce príslušnými inšpektorátmi práce s mestnými komunitami utečencov** žijúcimi v ich mestách/ krajoch.

„Štát by mal podporovať vzdelávanie mladých utečencov, aby potom našli lepšie uplatnenie na trhu práce.“

Respondentka, 28 rokov

9) PODPORA UTEČENCOV V PRVÝCH (2) ROKOCH OD UDELENIA MEDZINÁRODNEJ OCHRANY

1) Predĺženie súčasného obdobia poskytovania finančnej podpory v dĺžke trvania 6 mesiacov na 2 roky pre všetkých utečencov bez rozdielu (napr. po vzore švédskeho „úvodného programu“ spomínaného vyššie). Poskytovanie finančnej podpory by bolo možné predčasne ukončiť, za podmienky, že sa utečencovi podarí uplatniť na trhu práce v uspokojivom zamestnaní a jeho zárobok bude v takej výške, že mu umožní viesť dôstojný život. Do procesu poskytovania finančnej podpory v rámci dvoch rokov od udelenia medzinárodnej ochrany by mali mať utečenci umožnené sa v prípade straty zamestnania alebo inej, nepriaznivej životnej situácie, vrátiť.

2) Upravenie výšky finančného príspevku tak, aby zodpovedala skutočným nákladom spojeným so zabezpečením základných životných potrieb v mieste bydliska utečenca, vrátane individuálneho zohľadnenia špecifickosti jeho/ jej situácie (zväčša ide o osoby bez úspor, vlastného bývania, rodinných a sociálnych väzieb) a zároveň mu/ jej umožňovala žiť dôstojný a kvalitný život.

3) Vytvorenie špecifickej podpory v nezamestnanosti pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou, o ktorú by požiadali v prípade, ak by sa im nepodarilo uplatniť na trhu práce počas trvania 2 rokov finančnej podpory v rámci integračného projektu, resp. by prišli o zamestnanie skôr, ako by splnili potrebnú dĺžku poistenia v nezamestnanosti. Podpora by opäťovne mala umožniť týmto osobám viest dôstojný a kvalitný život, pričom jej poskytovanie by bolo podmienené aktívou účastou na procese prípravy na trh práce a hľadania zamestnania. Podpora by bola vyplácaná úradmi práce a financovaná zo štátneho rozpočtu.

4) Vytvorenie systému integračného bývania, integračných bytov, ktoré by boli utečencom k dispozícii počas prvých dvoch rokov od udelenia medzinárodnej ochrany. Využitie tohto bývania by bolo možnosťou a nie povinnosťou. Po uplynutí dvoch rokov by mali mať utečenci umožnený, za predpokladu splnenia podmienky krízovej sociálnej situácie, **priístup k sociálnym a nájomným bytom v mestách a obciach**, v ktorých žijú. V praxi by sa to prejavilo aktualizáciou všeobecne záväzných nariadení obce, ktoré stanovujú podmienku trvalého pobytu, resp. predchádzajúcej dĺžky pobytu v obci pre vznik nároku na sociálne bývanie v objektoch vo vlastníctve mesta/ obce tak, aby utečenci túto podmienku nemuseli spliňať. S týmto je úzko spojená aj výstavba a/ alebo vyčlenenie bytových kapacít určených pre využívanie zo strany utečencov, napríklad po vzore mesta Košice avšak v rozsahu zodpovedajúcim dopytu.

5) Zintenzívnenie podpory vzdelávania a štúdia pre utečencov na základných, stredných, vysokých školach po dobu trvania štúdia. Podpora by v praxi zahŕňala podporu nielen vo vzťahu k poskytnutiu informácií o možnostiach štúdia, voľbe vhodného odboru štúdia, ale primárne finančnú podporu, ktorá by utečencom vytvorila vhodné podmienky a motiváciu pre pokračovanie v štúdiu pred uprednostnením/ nevyhnutnosťou zamestnania sa, t. j. finančná podpora by mala byť na úrovni, ktorá je schopná pokryť všetky nevyhnutné životné náklady počas trvania štandardnej dĺžky štúdia a k jej kráteniu by nedochádzalo, ak by si utečenec našiel prácu/ brigádu popri štúdiu v záujme finančného prilepšenia. U utečencov by sa nemalo uprednostňovať finančné osamostatnenie sa pred vzdelaním. Rovnako by nemali byť postihovaní krátením/ zrušením finančnej podpory, ak si popri štúdiu budú privyrábať.

6) Riešenie podpory vzdelávania utečencov – študentov je možné aj prostredníctvom bezplatného či zľavneného ubytovania na školskom internáte, vrátane bezplatného stravovania, poskytovaním sociálnych štipendií; ktoré študentom umožnia viest dôstojný život, príp. rozšírením poskytovania vládnych štipendií SR, ktoré sa poskytujú zahraničným študentom v rámci rozvojovej pomoci, aj na študentov z radov utečencov.

„Dôležitá je aj pomoc matkám so starostlivosťou o dieťa, aby mohli pracovať. Ja som na škôlku čakala jeden rok a nemohla som sa preto zamestnať. Na súkromnú škôlku som peniaze nemala.“

Respondentka, 28 rokov

10) OSOBITNÉ PROGRAMY A PODPORA PRE ZRANITEĽNÉ SKUPINY

- 1) Vytvorenie integračných programov, ktoré budú zohľadňovať osobitne potreby vyššie popísaných zraniteľných skupín utečencov;[15] tieto **programy a vhodné opatrenia vyrovnávajúce znevýhodnenia týchto ľudí**, ktorých zavedenie predpokladá aj samotná Integračná politika SR, by mali byť navrhnuté už v pripravovanom Integračnom programe pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR.
- 2) Vytvorenie **stabilnej podpornej siete pre ženy utečenky, osobitne osamelé matky s deťmi**, ktorá by im, okrem iného, poskytovala poradenstvo ohľadne zamestnania a zosúladenia práce s rodinným životom a uľahčila by im vstup na pracovný trh napr. pomocou so starostlivosťou o dieťa/ deti, vrátane uhrádzania výdavkov na starostlivosť o deti ktoré je matka v práci. (napr. po vzore nemeckého programu „Stark im Beruf“)
- 3) **Posilnenie vzdelávania a prípravy na trh práce negramotných a nevzdelených utečencov** (napr. po vzore Dánska, kde majú negramotní utečenci nárok na zaradenie až do 5-ročného vzdelávacieho a integračného programu).
- 4) Vytvorenie **podporných programov pre pracovnú integráciu starších ľudí**, vrátane možností celoživotného vzdelávania, podporovaného dlhodobého jazykového vzdelávania, uznania ich zručností a kompetencií, a aktívneho využívania služieb zamestnanosti u dlhodobo nezamestnaných utečencov.
- 5) **Zabezpečenie prístupu k dôchodkovému systému (invalidný dôchodok, starobný dôchodok), bez nevyhnutnosti splnenia podmienky potrebného počtu rokov dôchodkového poistenia**, pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou, u ktorých nie je možné ich zaradenie na trh práce z dôvodu ich dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu (invalidita), alebo u ktorých sa, vzhľadom na ich vek, nepredpokladá aktívna účasť na trhu práce (dôchodkový vek/ preddôchodkový vek).
- 6) Intenzívna **psychologická podpora a individualizovaná príprava na trh práce** pre utečencov, ktorí majú problémy udržať si pracovné miesto z dôvodu psychických problémov.

[15] Zraniteľnými osobami spomedzi utečencov na účel výskumných zistení a odporúcaní rozumieme: osamelých rodičov s deťmi, osobitne osamelé matky; mladých ľudí vo veku blízkom maloletosti (18 – 20 rokov), osobitne bývalých maloletých bez sprievodu po odchode z detského domova; negramotných utečencov a tých s minimálnym vzdelaním (pár tried základnej školy); invalidných a osoby s vážnymi zdravotnými problémami, vrátane psychických problémov (osobitne tripiacich post-traumatickou stresovou poruchou); starších ľudí v dôchodkovom a preddôchodkovom veku.

„Menia sa projekty, menia sa MVO aj ľudia, ktorí musia začínať častokrát odznova. Nie je žiadna nadväznosť na už zavedené mechanizmy a kontakty. Integračný systém treba inštitucionalizovať.“

Respondentka z MVO

11) INŠTITUCIONALIZOVANIE INTEGRAČNÉHO PROGRAMU

- 1) Formou transformácie jednotlivých inštitúcií MV SR dlhodobo navrhujeme vytvorenie jedného centralizovaného **Imigračného a naturalizačného úradu**, ktorý bude o. i. komplexne zastrešovať problematiku integráciu osôb s medzinárodnou ochranou.
- 2) **Komplexná aktualizácia Integračnej politiky SR**,^[16] pravidelné vyhodnocovanie napĺňania jej cieľov a opatrení^[17] a celkové inštitucionálne posilnenie tejto agendu na úrovni MPSVaR SR.
- 3) Štátny Integračný program pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou na území SR by mal byť **hlavným nástrojom integrácie osôb s medzinárodnou ochranou a zaviesť štandard, na ktorý budú mať osoby s medzinárodnou ochranou nárok za každých okolností**.
- 4) MVO a ich projekty financované z fondov EÚ by mali slúžiť na realizáciu **doplnkových a nadstavbových služieb** pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou, vrátane služieb zameraných na podporu ich integrácie na trh práce.
- 5) Zahrnutie **specifických opatrení služieb zamestnanosti** zameraných priamo na cieľovú skupinu osôb s medzinárodnou ochranou **do projektov implementovaných** rezortom práce, sociálnych vecí a rodiny **v rámci operačných programov Európskeho socialného fondu plus**.

[16] Stratégia pracovnej mobility cudzincov v SR do roku 2020, s výhľadom do roku 2030, zakotvuje takúto komplexnú aktualizáciu Integračnej politiky SR ako jedno z opatrení s nasledovným odôvodnením: „Integračná politika SR bola koncipovaná v diametrálne odlišnom spoločensko-ekonomickom kontexte (v roku 2014) a postupné vyhodnocovanie kvality každoročných odpočtov, ako aj z hľadiska súčasných výziev a problémov na slovenskom trhu práce, odhaľuje, že si vyžaduje komplexnú aktualizáciu“. Zodpovedným za realizáciu je MPSVR SR a termín aktualizácie je stanovený na 2019/2020. Integračná politika SR však do dňa publikovania tejto štúdie aktualizovaná nebola.

[17] Uznesenie vlády SR č. 405 z 5.9.2018 zrušilo úlohu pre jednotlivých ministrov predkladať ministru PSVR správu o plnení cieľov a opatrení vyplývajúcich z Integračnej politiky SR za príslušný kalendárny rok ako aj úlohu pre ministra PSVR predkladať na rokovanie vlády súhrnnú správu o stave plnenia cieľov a opatrení Integračnej politiky SR. Uvedené znamená, že plnenie cieľov a opatrení Integračnej politiky SR sa od roku 2018 nesleduje. Zdroj: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/17244/3>

© LIGA ZA ĽUDSKÉ PRÁVA
MAREC 2021